

ZALKA CSENGE VIRÁG

A VARJÚ HERCEG

◆ ISMERT NÉPMESÉK ISMERETLEN VÁLTOZATAI ◆

HERBSZT LÁSZLÓ ILLUSZTRÁCIÓIVAL

MÓRA

ZALKA CSENGE VIRÁG

A VARJÚ HERCEG

ISMERT NÉPMESÉK ISMERETLEN VÁLTOZATAI

HERBSZT LÁSZLÓ ILLUSZTRÁCIÓIVAL

MÓRA

Minden jog fenntartva, a kiadvány egészének
vagy bármely részének a kiadó engedélye nélküli
sokszorosítása, másolása, egyéb engedélyköteles felhasználása
– beleértve a kiadvány digitalizálását és ily módon történő
többszörözését, nyilvánossághoz közvetítését – szigorúan tilos.

© Zalka Csenge Virág, 2021

Illusztráció © Herbszt László, 2021

© Móra Könyvkiadó, 2021

A kiadó könyveit kedvezménnyel
megrendelheti webáruházunkban:

www.mora.hu

MÓRA KÖNYVKIADÓ

1950 óta családtag

Az 1795-ben alapított Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja

ISBN 978 963 486 800 2

Kiadja a Móra Könyvkiadó Zrt.,
Janikovszky János elnök-vezérigazgató
Felelős szerkesztő: Szlukovényi Katalin
E-mail: mora@mora.hu • Honlap: www.mora.hu

Készült a Gyomai Kner Nyomda Zrt.-ben, 2021-ben
A Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének tagja
Felelős vezető: Csöndes Zoltán vezérigazgató
www.gyomaikner.hu

ARANYKÖPENY ÉS A FARKAS

FRANCIA MESE

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy lány, olyan kedves és olyan bájos, mint az ég legszebb csillaga. Az igazi neve Blanchette volt, de a legtöbben úgy ismerték: Kis Aranyköpeny. A becenevét arról az aranyszínű, tűzragyogású köpenyről kapta, amit a nagyanyja készített neki a saját kezével, és ami nélkül Blanchette soha ki nem tette a lábát a házból. A nagyanyó olyan idős volt már, hogy a saját korát sem tartotta számon, de értett mindenféle titkos tudományhoz, és állította, hogy a köpenyt valódi napsugárból szőtte az unokája számára. Igaz-e, vagy sem, senki sem tudta biztosan – de azt a falu egyetlen lakója sem vonta kétségbe, hogy a nagymama valami boszorkányféle lehet, és így a köpeny is szerencsét hozó varázserővel bír.

Igazuk volt.

Történt egy napon, hogy a kislánynak azt mondta az édesanyja:

– Kis Aranyköpeny, holnap reggel vidd el ezt a szelet tortát a nagyanyádnak a vasárnapi ebéd mellé! Elég nagy vagy már, tudod magad is az utat. Ebédelj a nagymamával, beszélj vele, de aztán siess haza! Ne állj meg útközben idegenekkel beszélgetni, megígéred?

– Megígérem – felelte Blanchette mosolyogva. Szeretett a nagymamához menni látogatóba, mert a nagyfi mindig izgalmas, érdekes dolgokról mesélt neki. Másnap reggel fel is vette az elmaradhatatlan aranyköpenyt, fogta a kosárkáját, és nekivágott az útnak. Büszke volt rá, hogy már egyedül is elengedik, hiszen az út egy sűrű, sötét erdőn keresztül vezetett.

Aranyköpeny ment, mendegélt az erdőben, hallgatta a madarak csicsérgését, a levelek susogását. Egyszerre azonban a békés hangok közé váratlan zaj vegyült: gallyak roppantak, ágak súrolták egymást, mintha valami vagy valaki járna a bozótosban.

⋮

- Ki van ott? – kérdezte Aranyköpeny megtorpanva.
- Csak én, Farkas koma! – felelte a farkas. A falu széle óta követte a lányt, és arra várt, hogy a megfelelő pillanatban rávesse magát, és felfalja ebédre; de hallotta, hogy az erdőben favágók járnak, ezért úgy döntött, támadás helyett inkább cselhez folyamodik. A farkát csóválva döngölözött Blanchette térdéhez, mint egy szelíd kiskutya.
- Szervusz, kedves Kis Aranyköpeny!
- Szervusz! – felelte a lány, aki még sohasem találkozott farkassal.
- Ki vagy te, és honnan tudod a nevem?
- Én vagyok Farkas koma. Hogyne tudnám a neved! Ki ne hallott volna Kis Aranyköpenyről, akinek a nagymamája ilyen csodás ruhát készített? Hová-hová, kedveském? Kinek viszed azt a kosarat?
- A nagymamámhoz megyek vasárnapi ebédre! Viszek neki egy kis tortát desszertnek.
- Valóban? És mondd, hol lakik a nagymamád?
- Ennek az erdőnek a túlsó oldalán, az első házban a falu szélén, a szélmalomtól nem messze.
- Ó, tudom, tudom! – bólogatott a farkas. – Ismerem azt a házat! Tudod, mit? Előre is szaladok, és szólok a nagymamádnak, hogy hamarosan érkezel. Mire te a kis lábaidon odaérsz, tálalva lesz a vasárnapi ebéd! – tette hozzá a szája szélét nyalogatva, azzal sarkon fordult, és loholni kezdett az erdő túlsó széle felé. Ahogy odaért a legszélső házhoz, bekopogott...
- ... de nem nyitott ajtót senki.
- Kopogott hangosabban...
- ... de továbbra sem történt semmi.
- Végül a farkas megunt a kopogást, két lábra állt, elhúzta az ajtó reteszét, és bement a házba. Egy teremtetts lelket sem talált odabenn. Az történt ugyanis, hogy Aranyköpeny nagymamája korán reggel elment otthonról gyógyfüveket árulni a piacra. Olyan sietősen készülődött össze, hogy az ágyat is elfelejtette bevetni, és otthagya a takarón a hálóingét meg a főkötőjét. Ezeket látva a farkasnak támadt egy ötlete. Becsukta maga mögött az ajtót, belebújt a hálóingbe, a fülére igazította a főkötőt, aztán lefeküdt, és összehúzta a baldachinos ágy puha függönyeit. Kényelmesen elfészkelődve várta, hogy Aranyköpeny megérkezzen.

Időközben Blanchette mendegélt tovább az erdőn keresztül. Hallgatta a madarak énekét, csodálta a pillangókat, meg-megállt vadvirágot szedni, hogy csinos kis csokorral kedveskedhessen a nagymamának. Amikor végül megérkezett a házhoz, udvariasan kopogott.

– Ki az? – szólta ki a farkas, olyan szelíd hangon, amennyire csak tőle telt.

– Én vagyok az, Aranyköpeny! Tortát hoztam ebédre, nagymama!

– Jaj, aranyoskám, nagyon megfáztam, az ágyból sem bírok felkelni! Húzd el a reteszt, és kerülj beljebb!

– Jaj, szegény nagymama, de rekedt a hangod! – sajnálkozott Blanchette, ahogy belépett a házba.

– Ó igen, nagyon fáj a torkom... – köhécselt a farkas. – Csukd be az ajtót, ne jöjjön be a huzat! Tedd a kosarad az asztalra, aztán gyere ide, bújj be a jó meleg takaró alá!

Blanchette letette a kosarát, a cipőjét is lerúgta... de az aranszínű, tűzragyogású köpenyt nem vette le. Nagyon szeretett elfészkelődni benne, és tudta, hogy nagymama is szeretni, ha abban látja.

Amikor a lány félrehúzta az ágy függönyét, különös látvány tárult a szeme elé.

– Nagymama! Majdnem azt hittem, Farkas koma vagy!

– Biztosan a félhomály teszi, aranyoskám!

– Nagymama! Milyen szőrösek a karjaid!

– Azért, hogy az ölelésemmel jobban melengesselek, kedveském!

– Nagymama! Milyen hosszú nyelved van!

– Azért, hogy többet tudjunk beszélgetni, édesem!

– Nagymama! Milyen hosszú, éles fogaid vannak!

– Azért, hogy felfalhassalak! – ordított fel a farkas, és kitért a pofával rontott rá Aranyköpenyre. Igen ám, de a lány ijedtében összehúzta magát, és a fenevad szája a köpeny aranszínű csuklyáját érte. Fel is vonította rögtön Farkas koma! Rázta a fejét, kaparta a száját, mintha égő parazsat kóstolt volna. A napsugárból szőtt köpeny összevissza perzselte a pofáját, a nyelvét, de még a torkát is. A fenevad kiugrott az ágyból, kiment az ajtón, és vonítva menekült az erdő felé, a falu összes kutyájával a nyomában.

Ebben a pillanatban érkezett haza Aranyköpeny nagymamája a piacról, az üres gyógyfüves zsákkal a vállán. Meglátta a perzselt pófájú farkast kifutni az ajtón, és azonnal tudta, mi történhetett.

– Te vagy az, te semmirekellő? – kiáltott fel. – Na, megállj!

Azzal kinyitotta a zsákot, és a vonító farkas fejével előre bele is ugrott, csak hogy meneküljön a kutyáktól. Nagymama gyorsan befogta a zsák száját, aztán a közeli kúthoz masírozott, és beleborította a farkast mindenestül.

– Úgy kell neked! Megetted volna az én drága unokámat! Ha vissza mersz jönni, muffot készítek a bőrödből, és megetetlek a kutyákkal! – kiáltott utána. Nem volt rá szükség: az ordas farkas örökre elmerült a kútban. Nagymama leporolta a kezét, és bement a házba. Blanchette még mindig az ágy mellett kuporgott, az aranyköpenybe burkolózva.

– Na, ugye megmondtam, hogy a köpeny szerencsét hoz? Igazi napsugárból szőttem! – kacsintott rá mosolyogva a nagymama. Megölelgette Aranyköpenyt, asztalhoz ültette, megetette-megitatta, és belediktálta a szelet tortát is a nagy ijedtségre. Amikor végeztek az ebéddel, kézen fogta a kislányt, és együtt hazamentek az erdőn keresztül.

Aranyköpeny attól fogva óvatosabban járt-kelt az erdőben – de továbbra is szerette hallgatni a madarak énekét, csodálni a pillangókat, szagolgatni a vadvirágokat. Néha-néha ma is megpillanthatjátok a napsugárból szőtt aranyszínű, tűzragyogású köpenyt a réteken vagy a fák között, ha elég szemfülesek vagytok, és elég korán keltek...

VAJON MELYIK MESE EZ?

Kitaláltatok, ugye? Ez a történet az ATU 333 számú mesetípusba tartozik – amit legtöbbször *Piroska és a farkas* címen ismerünk (a meséket a néprajzkutatók gondosan megszámozták, ld. *Utószó*). Perzsiától Portugáliáig, Nigériától Németországig nagyon sok helyen mesélik mind a mai napig. A fenti változat egy Charles Marelle nevű francia úriember gyűjteményéből származik, aki a 19. század de-

rekán jegyezte le szülőföldjének, Champagne vidékének népmeséit. Ezt a mesét egy Lucas nevű ügyvédtől hallotta, aki pedig egy szomszédos város iskolamesterétől tanulta. A könyv megjelenésekor már nagyon ismert volt a Grimm-mesék gyűjteménye, ezért Marelle hivatkozik is rá: az eredeti cím szerint ez „Kis Aranyköpeny [avagy Aranycuklya] igaz története”, ami valójában egyáltalán nem úgy volt, ahogy azt Piroskáról mesélik. Természetesen a népmeséknek nincs egyetlen „igazi” vagy „eredeti” formája, mert mindig és mindenhol sokféle alakban léteznek – de azért engedjük meg Marelle úrnak, hogy büszke legyen erre a csinos verzióra.

A BOLDOGTALAN FIÚ

KAMERUNI MESE

Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy szegény fiú. Az édesanyját korán elveszítette a nagy árvizek évében, és az apja hamarosan új feleséget hozott a házhoz, akinek öt saját fia volt. Az asszony szeretettel gondoskodott a vér szerinti gyerekeiről, de bizony a mostohafiáról gyakran megfélekedett. Amíg az öt idősebb fiú tiszta tányéron kapta az ebédet, vacsorát, addig a legkisebbnek mindig zöld levélen tálalt; amíg azok öten díszes, új ruhában jártak, addig a legkisebb addig hordott mindent, amíg le nem feslett róla. Telt, múlt az idő, és a hat fiú hat fiatal legénnyé serdült. Eljött az ideje, hogy saját házat építsenek, saját családot alapítsanak.

Élt a falutól nem messze egy gazdag törzsfőnök, akinek egyetlen, szépséges lánya volt. Amilyen szép volt a lány, olyan határozott: csakis olyasvalakihez akart feleségül menni, akit ő választ magának. Teltek, múltak az évek, és az apja egyre jobban aggódott, hogy a lány hajadon marad. Új hagyományt teremtett hát: minden évben ugyanazon a napon hatalmas lakomát és ünnepséget rendezett, amire meghívott minden legényt a környékről, hátha megakad a lánya szeme valamelyiken. Amikor a szegény fiú bátyjai a megfelelő korba értek, ők is elkezdtek meghívást kapni a mulatságra. Az anyjuk minden alkalommal gondosan megfürdette, megfésülte, felöltöztette őket, és maga kísérte mindannyiukat a törzsfőnök házához. Amíg távol voltak, babot és homokot kevert össze egy nagy edényben, és megparancsolta a mostohafiának, hogy maradjon otthon, és válogassa ki. Így ment ez éveken keresztül: amíg az öt idősebb a törzsfőnök lányának kegyeit kereste, addig a legkisebb fiú otthon ült, és babot válogatott.

Történt egyszer aztán, hogy az öt legény és az anyjuk elvonult az ünnepre, és a legkisebb megint otthon maradt. Turkált a homokban,

⋮

válogatta a babot, és közben potyogtak a könnyei. Végül feladta a lehetetlennek tűnő feladatot, és kiment az udvar végébe, az édesanyja sírjához. Zokogva panaszolta neki, hogyan bánnak vele odahaza.

– Miért hagytál itt egyedül, hogy kedvük szerint bántsanak? – kérdezte bánatában. Ahogy ezeket a szavakat kimondta, megnyílt a föld, és előlépett belőle az édesanyja.

– Mi bánt, fiam? Még nem jött el a te időd. Miért jöttél ide?

– Mert nem akarok tovább velük élni! A mostohám nem törődik velem, a fivéreim bántanak. Vigyél magaddal!

A fiú elpanaszolt mindent, ami történt vele. Az anyja figyelmesen hallgatta. Miközben beszélgettek, az anya gyors, ügyes kézzel kiválogatta a babot a homokból. Amikor elkészült, bedörzsölte a fia bőrét pálmaolajjal, hogy ragyogjon, mint a telihold. Adott neki díszes új ruhát meg egy táncoló paripát, és útnak indította a törzsfőnök ünnepeére.

Mire a legény belovagolt a főnök udvarába, hatalmas tömeg gyűlt ott össze. Mindenki tolongott, furakodott, hogy a hercegnő szeme elé kerülhessen. Abban a pillanatban, hogy a daliás legény megjelent a táncoló paripa hátán, a lány a trónjáról azonnal észrevette, és attól fogva le sem vette róla a tekintetét. Odahajolt az apjához, és a fülébe súgta:

– Apám, megérkezett a vőlegényem!

– Igen? – csillant fel a törzsfőnök szeme. – Mutasd, melyik az?

– Ott ül azon a táncoló paripán!

Ahogy a legény leszállt a nyeregből, és elvegyült az ünneplő tömegben, a lány is felpattant a trónjáról, és odaszaladt hozzá. Alig váltottak néhány szót, rögtön megtetszettek egymásnak.

– Te leszel a férjem! – jelentette ki a lány mosolyogva. A legény azonban megijedt a szavaitól. Hogy lehetne ő, egy szegény, homokban kotorászó fiú a törzsfőnök lányának férje? Ijedtében elfutott, átfurakodott a tömegben, és nyeregbe pattant; a nagy rohanásban még azt sem vette észre, hogy az egyik cipőjét hátrahagyta. Kétségbeesetten vágatott vissza az anyja sírjához, ahol eltűnt róla a díszes ruha, és eltűnt a ló is. Mire a mostoha és a fiai hazatértek, ő már ott ült a kupac homok mellett, mintha egész este babot válogatott volna.

A törzsfőnök lánya kétségbeesetten kerestette a daliás legényt égen-földön. Zokogva jelentette ki, hogy soha senki máshoz nem

lesz hajlandó feleségül menni. Az apja megparancsolta a követeinek, hogy járják be a környező falvakat, és minden legény lábára próbálják rá az elveszített fél pár cipőt, míg meg nem találják a titokzatos udvarlót. Mentek a követek, jártak házról házra, faluról falura, de a díszes cipő egyetlen legény lábára sem illett. Végül megérkeztek a szegény fiú házához. A mostoha kinézett az ablakon, és a díszes ruhákat látva gyorsan elrejtette a legkisebb fiút egy sötét sarokba, hogy véletlenül se pillantsák meg. A másik ötöt sorba állította, reménykedve, hogy egyikük átmegy a próbán, és elnyeri a törzsfőnök lányát. A legidősebb legény lába azonban nem fért bele a cipőbe, ahogy a másodiké, harmadiké, negyediké és ötödiké sem. Az anya kétségbeesésében fogott egy kést, és levágta a legidősebb fiú sarkát, majd a nagy fájdalom ellenére ismét rápróbáltatta a cipőt... ami ezúttal túl nagyra bizonyult. A követek szigorú tekintettel kérdezték, lakik-e még legény a házban az öten kívül. A mostoha először nem akarta bevallani a dolgot, de végül megrémült a főnök követeinek haragjától.

– Van még egy, ott a sarokban – mutatta, és a követek rábukkantak a sötétben a legkisebb fiúra. Alig vették elő a cipőt, az szinte magától csusszant a helyére, és úgy illett a legény lábára, mintha neki készítették volna. A mostoha döbbenetesen figyelte az eseményeket.

– Ez? Ez a koszos, semmirekellő vakarcs lenne az a dalia, aki a törzsfőnök ünnepségére belovagolt? Lehetetlen! – kiáltotta keserűen, de a követek már vitték is a legényt nagy pompával a főnök udvarába. A főnök örömmel fogadta, a lánya pedig boldogan kacagva ugrott a nyakába; attól fogva a legény a gazdag házban élt, és nem volt gondja ételre, italra.

Igen ám, de az előkelő bánásmód ellenére mégiscsak kényelmetlenül érezte magát: sehogyan sem tudott beilleszkedni a ház előkelő lakói közé, napról napra úgy érezte, nem érdemli meg a nagy szerencsét, ami a nyakába szakadt. Egy nap aztán, amikor az emberek nagy része a földekre ment, a legény kiosont a házból, és hazaszaladt az anyja sírjához.

– Anya, itt vagyok!

A sír megnyílt, és előlépett belőle az édesanyja. Megölelte, megvigasztalta a fiát, bedörzsölte a bőrét palmaolajjal, felöltöztette díszes ruhába, aranygyűrűt húzott az ujjára.

– Térj vissza a törzsfőnökhöz, és mondd meg neki, hogy új otthon szeretnél. Vidd magaddal a feleséged, induljatok el a távoli dombok felé! Hét folyón kell majd átkelnetek, mire megtaláljátok a helyet, ahol letelepedhettek. Ez a gyűrű a segítségedre lesz!

A legény visszatért a törzsfőnök udvarába, és az apósa elé állt.

– Ideje, hogy a feleséggel új életet kezdjünk, saját otthon te-remtsünk.

– Ez az élet rendje – bólintott a törzsfőnök. – A lányom szeret téged, biztos vagyok benne, hogy boldogan veled tart bárhová. Járjatok szerencsével, és látogassatok meg bennünket gyakran!

A legény és a felesége összecsomagolták a holmijukat, elbúcsúztak a családtól, lóra ültek, és útnak indultak. Lovagoltak hosszú napokon keresztül, dombra fel, dombról le; átkeltek hét folyón, míg végül egy tágas mezőre érkeztek.

– Hogy tetszik ez a hely? – kérdezte a legény.

– Úgy érzem, szabadon lélegzem – felelte mosolyogva a felesége. Mivel estére járt az idő, szálltak a lóról, tüzet raktak, és letelepedtek vacsorázni. A vacsora végeztével a lányt elnyomta az álom. A férje csendben felállt a tűz mellől, kísétált a rét közepére, és néhány szót szólt a gyűrűhöz. Abban a pillanatban gazdag ház termett előtte a semmiből, hozzá istállókkal, kertekkel, bevetett termőföldekkel. A legény mosolyogva ébresztette fel a feleségét.

– Gyere, kedvesem! Hazaértünk!

Kézen fogva sétáltak a gazdag házhoz, együtt nyitották ki az ajtót. Az ajtó túloldalán ott várta őket az otthonuk és a boldogságuk.

Így volt, mese volt, minden szava igaz volt.

VAJON MELYIK MESE?

Sokan gondolják úgy, hogy a *Hamupipőke* „tipikusan női mese”, és nincs fiú megfelelője. Az *Esti mesék lázadó lányoknak* című könyv szerzői még példálózta is vele egy tréfás videóban, hogy fiúknak soha nem mesélnénk olyat, hogy valaki egy cipő alapján találja meg a mátkáját... Erre tessék, itt van egy kameruni fiú Ha-

mupipőke, akivel pontosan ez történik. És nem ő az egyetlen: még a magyar hagyományban is léteznek „fiú Pipókék”, például *A szegény ember szőlője* című Benedek Elek-mesében vagy *Hamupipőke királyfi* történetében. Igaz, ők néha kicsit másféle próbákon mennek keresztül, míg megtalálják a boldogságukat.

Azt is kritizálni szokták egyesek, hogy Hamupipőke története pusztán arról szól, hogy egy jó házassággal a lányok (fiúk) minden gondja megoldódik. A mesemondók azonban tudják, hogy itt többről van szó: a legkorábbi változatok lényege sohasem a gazdag házasság volt, hanem az anya, aki a síron túlról is szereti, támogatja és segíti a gyermekét.

TARTALOM

ARANYKÖPENY ÉS A FARKAS	5
A BOLDOGTALAN FIÚ.....	11
A MOHAZÖLD KIRÁLYLÁNY.....	16
A HÁROM PIXI ÉS A RÓKA	25
A KIS SZÚRJA BAI.....	29
A KIRÁLYFI ÉS A TROLLOK	36
A HŐSIES SZÖVŐMADÁR	41
HALÁSZMESE	47
AZ ÉGIG ÉRŐ PAGODA	59
ARANYFA ÉS EZÜSTFA	62
RUMMANA	68
KINTU ÉS A DONGÓ	80
A FEKETE MADÁR	85
HONNAN KAPTA A BRAZIL BOGÁR A SZÍNEIT?	91
A VARÁZSLATOS ALMA.....	95
A VARJÚHERCEG	99
MARCIPÁN KIRÁLYFI	107
MINT A SÓT.....	113

EIGIGU ÉS AZ ÉGIG ÉRŐ FA.....	119
AOSZINGBE ÉS A SÁRKÁNY	123
A MACSKA ÉS A PAPAGÁJ.....	130
SZÉPSÉGEM	135
MARIE JOLIE.....	142
TOLLPIHE KISASSZONY	149
AZ ERDEI MENYASSZONY	159
AURELIO ÉS A BOSZORKÁNY	165
A HÁROM CITRANCS.....	173
FÉLEMBER EGY SÁNTA LÓ ROSSZABBÍK FELÉN	179
A HALÁL ÉS A MESEMONDÓ	187
UTÓSZÓ: ISMERETLEN ISMERŐSÖK.....	191
FORRÁSOK	195